

"Sara Sa Rondallaire" visita la - Mostra Permanent: Dones PAVIA - Edifici municipal Es Quarter de Sencelles. Pla de Mallorca

Presentació davant Es Quarter

Bon dia! Avui, tornaré a ser "Sara Sa Rondallaire" per explicar-vos la interessant visita d'artista que podeu fer a un espai obert al públic, al Pla de Mallorca. També la podeu imaginar, amb els QR dels webs que us hem deixat en aquesta narració. Si m'acompanyau, sobrevolant per l'edifici, us explicaré el que s'hi pot veure de l'art i de la figura de Pere Pavia mentre ens endinsam en un context històric de lluites socials —amb una ebullició artística i cultural— que ens ha arribat fins als nostres dies.

A l'edifici Es Quarter de Sencelles, on ara hi ha la Biblioteca i altres oficines municipals, fa anys hi havia una Escoleta. Feia poc que l'Ajuntament l'havia reformat, de quan era un quarter de la Guàrdia Civil i d'aquí li ve el seu nom. Per celebrar el final de curs de la meua filla i dels seus companys, em vaig acomiadar d'aquest Personatge Pavia que m'havia acompanyat durant 10 anys, i al qual vaig poder donar vida a partir de la idea i un dibuix de mon pare. Per Sant Jordi, el fotògraf Sebastià Roig va enregistrar alguns dels meus Contacontes, que podeu trobar a YouTube: youtube/@sarasarondallaire

Mon pare va ser un artista reconegut, a més d'un estimat mestre de teatre i mim. Ara us vull parlar de la seva estimulant vida de creador, perquè el conegueu a ell i a les seves obres ...Potser ja el coneixeu, si coneixeu alguna de les seves escultures que heu pogut veure per places i carrers. Va morir els primers dies de confinament mundial per la Pandèmia, el 2020. A Mallorca, Pere Pavia va ser un dels artistes que va acostar la modernitat a les nostres Illes.

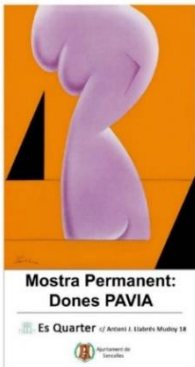
Ciudadà d'adopció, en Pere va tenir una llarga relació, també, amb el municipi de Sencelles. Per això i pel seu talent, el 2005 a Palma se li va fer una gran exposició *Antològica* d'escultura, al Casal Sollerí, i el 2015 una retrospectiva PERE PAVIA de dibuixos, gravats i pintures a la Capella de la Misericòrdia, mentre que a Sencelles el 2021 —immersos en la "nova normalitat" post la COVID 19— se'n va fer una de pòstuma, d'homenatge, al Casal de Cultura de Can Garau. El 2023, a Es Quarter, fruit de la col·laboració d'aquest Ajuntament del Pla amb la filla i la neta de l'artista, va néixer aquesta: **Mostra Permanent: Dones PAVIA**, a través de la seva obra i amb el seu mateix esperit, lúdic i didàctic, de la qual us vull parlar.

Podeu investigar més a internet sobre el munt de coses que va fer Pavia si visitau els Web: pere-pavia.webador.es o perepavia.webador.es La neta sencellera que els ha fet, guarda amb estima el que li van dar les mestres del CEIP Can Bril, a l'artista, quan hi va anar a fer un petit taller d'aula, on es pot llegir: *"Es padrí de n'Elisabet ens ha ensenyat a fer Escultures de Paper"*. A les Biblioteques podeu cercar-hi els seus dos llibres de Papiroflèxia, o Origami, un de fàcil per aprendre'n - *Iniciació a l'Art de la Papiroflèxia* - i l'altre difícilíssim, el preciós i escultòric - *Joc d'Escacs* - d'Edicions Cort.

pere-pavia.webador.es

En Pere va néixer fa uns 100 anys, el 1927 a Melilla, a causa de l'ofici artesanal del seu pare, que era ebenista. Trobà feina a un cos de treballadors militar. Es va criar i va passar la Guerra Civil a Galícia. Va arribar a Palma als 14 anys, a una Mallorca tan gris com ho era tota l'Espanya del dictador FRANCO. No hi havia res modern: ni Art, ni Teatre modern. No es podia viatjar gaire i tampoc no hi arribaven moltes de les coses *modernes* que es feien a fora,

i molt poques notícies del món. No hi havia TV, als Cines hi posaven notícies censurades pel règim, al noticiari **NODO**. Així eren els temps de joventut de PAVIA. A Palma li deien el Gallego; d'estudiant a Madrid, el Palma; i arrelat ja a Mallorca, en Pere. Sempre va estimar, somiar i llegir en Català, Castellà i Gallec.

Palma era plena de carros, tramvies i tallers; al cor d'una ciutat que no feia tant que havia esbucats les Murades, per fer les Avingudes, Pavia, decidit a ser artista, als 15 anys es va posar d'aprenent a fer feina als darrers tallers d'escultura on es feia de tot: **còpies dels Romans que hi ha a Les Rambles, encàrrecs per a esglésies o particulars... dibuixos de Toros, típics a l'època, alguns dels quals es van comprar per ser penjats al famós Hotel Formentor.** També anava a aprendre a l'Escola d'Arts i Oficis de Palma i durant una temporada estudià a Madrid, assistí a classes al *Círculo de Bellas Artes* —i sense menjar gaire— de dia treballava amb l'escultor *Víctor de los Ríos*. En tornar a Palma, amb el pintor bon amic i mestre Pep Bover, passejaven pels jardins de l'asil de La Misericòrdia i pel barri *Xino*, per dibuixar, tot conversant, la seva gent. **Finalment va poder viatjar: a París el 1953 on va quedar fascinat amb l'art que s'hi estava fent, i un any més tard va anar a Londres.** Durant l'estada de tres mesos a Londres —ateu com era Pavia— es va llegir la Bíblia sencera editada en paper de fumar i lletra diminuta, perquè era l'únic llibre que va trobar en una llengua que sabés llegir.

Impregnat de llibertat —amb el seu art renovat i la passió que transmetia— l'artista va fer com de pont entre aquella modernitat europea, i el que en aquell temps era: Mallorca i “fora Mallorca” —expressió usada popularment, en aquesta petita illa, per referir-se a la resta del món—. Amb rebel·lia i valentia, PAVIA va demostrar tenir una gran capacitat d'incorporar i assimilar els canvis estètics de l'art contemporani, **que avui dia li podríem dir clàssic, però que a partir d'aquella època, està en constant moviment.**

Planta baixa Es Quarter

Plafó: primeres col·laboracions de l'artista amb el món literari i teatral illenc

Podeu cercar també els seus noms per internet:

Com l'apassionat gran lector que era en Pavia, sempre es va relacionar i va establir col·laboracions amb la intel·lectualitat mallorquina i en una llengua que prest va fer seva. A partir del 1965 s'inicià el seu lligam amb el municipi de Sencelles, des que es va casar amb la llibretera Cisca Moll, i formà part d'aquesta coneguda família ciutadellenca, “dominguera” de Biniali, d'editors i filòlogues il·lustres, com Aina Moll, qui en va ser veïnada destacada: l'encarregada de la Normalització Lingüística del Català, i que dona nom a la bonica plaça de darrera l'església. El pare de na Cisca i n'Aina, Francesc de Borja Moll, va dibuixar i editar les “*Rondalles Mallorquines*” recollides pel seu mestre, mossèn Alcover, amb qui va fer el diccionari vermell de 10 toms: l'Alcover - Moll —un recull de paraules de tot l'àmbit lingüístic del català—. El 1962, Moll impulsà la creació de l'Obra Cultural Balear i el 2024 va fer 90 anys que va fundar el prestigiós segell Editorial Moll.

ID3 TV - 2024, 90 Anys
Segell Editorial MOLL

Són exemples d'aquestes col·laboracions: **La col·lecció de poesia i art que l'artista va dirigir amb Francesc Barceló, Pedra Viva, assessorada per Moll.** Els anys 70 artistes plàstics i poetes es complementaven, en les paraules del poeta Josep M. Llompart “la paraula i la línia es fusionen en una síntesi equilibrada i perfecta”. Ho descrivia així a la crítica que elogiava el llibre de col·leccionista, **El poeta i la mina, amb poemes de Guillem d'Efak i aiguaforts de Pere Pavia**

O el llibret d'Art, sobre Martínez Pavia **ESCUPTOR** d'Ed. Atlante, del periodista Joan Bonet (pare de M. Del Mar Bonet, cantant *Nova Cançó*, i del germà fotògraf). Miquel Àngel Riera, Jaume Vidal, Antoni Serra... Eren molts els amics escriptors i artistes que passaven a fer tertúlia per la llibreria *Llibres Mallorca*, o a guaitar pel seu estudi, al Casc Antic de Ciutat. En aquella època el Centre de Palma era la Plaça de Cort, on tothom anava per una cosa o altra. Avui dia, devora Cort, a la Plaça Santa Eulàlia, amagat dels turistes, hi resisteix el *Bar Tony*, lloc de reunió d'artistes i buròcrates de l'Ajuntament. El Pòster del mític: Grup de mim **FARSA**, que Pere dirigia, i que trencava amb el teatre costumista, massa rígid, de l'època. Omplien Sales i Teatres, <<*con gran cualidad artística*>> segons destacava la premsa del moment, quan el grup va fer de teloners del concert de Joan Manel Serrat, a una coneguda Sala de festes. Eren un variat grup de joves artistes, i activistes —entre els quals hi havia els sencers Guillem Llabrés i Joan Guerra— que esquivava la censura del règim amb els seus *Gags* muts plens d'enginy. Aquesta interrelació de diferents mons de l'Art: *el Plàstic, el Literari, i el Teatral*, marcà la trajectòria de l'artista i la seva visió lúdica i didàctica de dinamització de la societat en temps de lluita i de "TRANCISIÓ", que va crear escola i es va perllongar fins el Segle XXI.

Inici dos pisos d'exposició

Foto: - *Pavia i l'obra* - del fotògraf: Joan Ramon Bonet

Foto: - *Verge amb el Nen* - de CASA PLANAS. Una obra esvelta, encàrrec de Josep Ferragut, l'arquitecte de l'Edifici de *Gesa* i de *La Porciúncula* de s'Arenal, per a l'església *Nuestra Señora de Lluc*, a Madrid. A Sencelles, en Pere va regalar al Convent l'esbós en fang d'aquesta Verge. El Cronista oficial del municipi, Jordi Llabrés, em va donar la idea per al sobrenom de l'obra, quan va dir que: <<recorda la *Mare de Déu del Món*, de la cançó de la cantant Marina Rosell>>. També és obra de Pavia l'estilitzat *Crist* que penja damunt l'altar d'aquesta parròquia madrilenya.

Primer Pis a la preciosa escala

Foto: - *Sèrie Retalls* - imatge del Catàleg del Pòster, per a l'Exposició *Antològica PAVIA*, que el 2005 penjava del balcó del Casal Solleric al Born de Palma. És d'una Sèrie de les darreres escultures de l'artista, abstractes i de vius colors. El conjunt de vuit es van exposar a la Sala de les Passes Perdudes del Parlament Balear, durant la Nit de l'Art de 2014. En morir ell, i haver de fer l'inventari del seu estudi, ajudades per l'amic i poeta Albert Herranz, vam trobar la carta d'una clienta alemanya, que li demanava explicacions del curiós nom de l'obra que li havia comprat —Més endavant us contaré l'anècdota, del simpàtic: *Papadorus*, del seu *Zoo Màgic*— obra inclosa al Catàleg d'aquesta Expo. *Antològica* que es va fer al Casal Solleric.

Quadre: - *Dona Marró* -

Quadre: - *Dona endoll? Quin doi!* - Com seria la traducció al castellà de l'obra?
...que us fa pensar?

Com era Pavia, i el per què del seu art?

Volia fer Art per a la gent del carrer, no només per als rics. Un Art que va evolucionar tota la vida, per jugar, experimentar i crear. Arribar a la depuració de les formes fins a una sinuosa abstracció. Ell feia escultura, pintura i dibuixos —d'escultor— de gran senzillesa, sensualitat i sensibilitat. Sovint amagava algun missatge, que podem mirar de descobrir.

Plafó: Personatges PAVIA

Dibuix: - *Sara Sa Rondallaire* - Convida a veure l'exposició i ens mostra alguns dels seus *Personatges inèdits* —que no s'han editat o exposat al públic— *Maternitat, Dimoni Gros, La Serpent, Dues serps, Que dius? Capgirat feliç*. Reflexionar un moment damunt la pregunta, en clau femenina de *Rondallaire*, inspirada per alguns dibuixos i gravats seus: *Fins quan ser DONA* significarà estar sempre a l'aguait del dimoni cucarell, una serp entenganyosa i envoltant?

Plafó: PAVIA Escultor

Pensau si us sona alguna de les escultures o gravats que d'ell hi ha per places o carrers de les Illes. També les podeu veure als Web dels QR, o cercar notícies d'aquestes obres a internet: *Dona cosint, La Parella i El Cigne*, són a Palma, com els gravats de l'edifici *Hornabeque* o els del carrer Jaume III. *El Monument a les Valentès Dones* de Sóller (rotonda d'on comença la festa del seu multitudinari Firó), els també gravats de la façana de l'església de *La Porciúncula* (s'Arenal), *Les Tres Gràcies* (Can Alcover) i *Quatre barres entrelaçades* (Guardó premi 31- D de l'OCB), *Mediterrània* (Parlament Illes Balears), *Homenatge a Torrent de Ciutadella*, *Bust del Music Miquel Capllonch* a Pollença, *Àngels* que sostenen l'Altar Major, Sant Felip Neri de Palma (esbossos de guix, Tanatori de Sencelles). Algunes obres de particulars poden ser: *Àfrica i Europa, Flames, Homenatge a Modigliani* (Presideix la piscina de la casa del galerista Pep Pinya, de Pelaires), *Senyora i Criada* i moltes d'altres.

Fotos fetes a Biniali: per promoció de la que fou una molt exitosa campanya a favor del català "Lluitem per la nostra Llengua" i de la posada del nom a la Plaça: Aina Moll Marquès. També se n'hi veu una, del seu Personatge de mim "Innocent" en homenatge al de *Xarlot*, del cine mut de *Chaplin*. Quan a l'escola no hi havia l'assignatura de psicomotricitat, va aprendre a fer exercicis de mímica i va donar classe de teatre per a mestres i alumnes. Va crear i impartí, durant 25 anys, l'assignatura d'Expressió corporal al *Col·legi Lluís Vives*. També fundà i dirigí 20 anys, fins que en va fer quasi 80, l'Escola Municipal de Teatre Infantil i Juvenil de l'Ajuntament de Palma. Amb aquesta Escola van impulsar la "Rueta" ciutadana i van participar a la Performance "Desembarcelona" al Port Olímpic de Barcelona, així com l'aplaudit Passacarrers "Som el Siurell" el dia de les Illes Balears a l'Expo. Universal Sevilla 92.

Sala PAVIA Lectura Silenciosa

Quadre: - *Cisca* - Retrat lila de la llibretera de *Llibres Mallorca*, dona i musa de l'artista. A través de l'amor i del respecte mutu, amb ella Pere Pavia passà d'Artista bohemí a posar un poc d'ordre a la seva vida. Ell solia fer la broma, dient que s'hi va casar per així poder llegir de franc, tots els llibres de la coneguda llibreria, i lloc d'encontre, de tanta gent amb inquietuds per la nostra cultura. Aquesta Sala amb musa de la lectura, en ser més grans potser us inspira a llegir. Els infants gaudiu amb els Contacontes, els joves van a la seva, i de vegades els adults necessiten d'un lloc per a la calma —la lectura pot ser llavors— un bon refugi.

Composició dibuixos: Personatges PAVIA

Dibuixos: - *Sèrie Dones Abstraccions* - *Cubistes*, en diríeu? *estil* Picasso, potser?

Dibuixos i Pomes: - *Sèrie Poemes* - Un dia, a cals pares vaig trobar un quadern seu ple de dibuixos de carotes i me'l vaig endur, per fer un Poema de cada Personatge. Li van agradar tant que els va titular, *Sèrie Poemes*, i els va exposar a l'Exposició PERE PAVIA a la Capella de

la Misericòrdia. David Bonet, el fotògraf del Catàleg d'aquella retrospectiva de dibuixos, en llegir-los va dir: <<Estan escrits amb la mateixa sensibilitat de l'artista>> ...i la mateixa ideologia d'ingènua antisistema —vaig pensar jo— **El polític, El poeta, El banquer porquer, Guapa de còctel, La cubista, La Senzilla...** També es van poder veure a l'exposició "Corbes PAVIA" que vam preparar, amb l'Associació Sencelles Difusió Cultural a Can Garau, i dins una vitrina complet, fet per ell en paper, el seu geomètric hermós: **Joc d'Escacs de Papiroflèxia**, del llibre de col·leccionista d'Ed. Cort. A més dels esbossos en zinc, les seves Joies, per PELAIRES —d'or i de plata— **Homenatge a Gaudí.**

Collages: - **Mitges castes** - vaig titular el conjunt, pro alliberament femení.

* **Damunt el nom de l'obra:** - **Papadorus** - Un dels animallets del seu **Zoo Màgic** com ho és també: el - **Cigne** - de la plaça Ramon Rotger Moner, de Palma. **A la carta des d'Alemanya, de què us he parlat abans:** una clienta que havia adquirit l'obra va escriure a Pavia, per demanar-li d'on sortia el seu estrany nom. Ell va contestar —i així ho recordam a casa— que molts els decidia d'una familiar pluja d'idees, metre dinava amb sa dona i els quatre fills. **Jo com la seva Rondallaire "poeta" m'he pres la llibertat de rebatjar alguns dels seus oblidats o Sense títol ***

Quadre: - **Sèrie Abstracció evolució - Dona Ocre**

Quadre: - **Nina/Ombra** - Que me'n podeu dir, quines sensacions o pensaments us produeix? ...el pas del temps? ...un temps aturat? ...un altre temps, potser?

Gravat: - **Home Blau** - de la Carpeta d'obres de 10 artistes editada el 1990, en motiu de la inauguració, del **Centre Cultural Contemporani PELAIRES**. **Podeu cercar per Internet aquests 10 artistes:** Mateu Bauzá, Ramon Canet, Pep Canyelles, Maria Carbonero, Pepe M. PAVIA, Ritch Miller, Joan Riutort, Menéndez Rojas, Josep M. Sirvent, John Ulbricht. **Segur hi trobareu molta informació damunt la prestigiosa Galeria d'Art PELAIRES.**

Dibuix: - **Estudi Nus** -

Dibuix: - **Bust Femení** -

Lluminós replà fins el balcó

Pòster: - **Dragonera Lliure** - Ell i un grup de joves venien AIRE de Sa Dragonera, al carrer del Sindicat de Palma, mentre altres activistes acampaven a l'illa, **per evitar que fos urbanitzada.**

Quadre: - **La Selva binialera** - Sembla inacabat, potser? qui sap! Ho pintava al jardí de Biniali i en créixer prou, la neta hi jugava a encalçar-la; enfonyats pel jardí silvestre. **Quants animals s'hi amaguen?** Al fons artístic de la UIB hi ha el mural - **La Selva** - que va ser l'escenografia d'un dels seus muntatges teatrals.

Segon pis, a peu, o amb l'ascensor

Dibuix: - **Sèrie Carbó** -

Quadre: - **Posta de Sol al terror blanc** - Amb més colors dels que solia usar, Pavia era daltònic com d'altres escultors, no distingia bé els colors. **Na Cisca l'ajudava a triar-los, per donar l'OK a l'estampador dels seus gravats, Pep Sitjar, cofundador del taller d'Edicions, 6a Obra Gràfica (ara també Galeria d'Art).**

Dibuix: - *Sèrie Evolució - Conquesta* ens recorda els afusellats, de Goya. A la Història de l'Art, un artista veu i aprèn de l'altre. Pavia va escriure - *Petites històries d'un d'escultor* - unes narracions on aquest fet es veu clarament, a través de les vivències d'artistes anònims de diferents segles, que van passant per les diferents èpoques i la contínua successió d'estils durant la Història de l'art occidental. A la darrera, Pavia conta les peripècies, a Ciutat, de l'estimada: *Dona Cosint* —obra que, com ell volia, la ciutadania s'ha fet seva— des de que va ser premiada el 1957, fins que va ser col·locada el 1982 devora el carrer de Sant Miquel.

Com hem vist i ell mateix descriu, a l'entrevista al vídeo del càmera de RTVE Vicenç Mates, penjat a youtube *...No hi ha com el llapis, el dibuix és la base de l'artista. Però amb quina mà dibuixava PAVIA?* Ara es té molt en compte la lateralitat natural de cada infant, però durant l'època franquista a l'escola s'obligava a escriure, dibuixar i menjar, amb la mà dreta. En Pere era esquerrà i de nin va haver d'aprendre a fer aquestes coses amb la mà dreta, però de jove aprenent d'artista, quan dibuixava al seu aire, amb nervi i a carbó, ho feia amb la mateixa mà que sempre va esculpir, l'esquerra.

Dibuix: - *Musa* - de vellet PAVIA dibuixa la seva musa, també velleta, mentre en Pere tenia cura de la seva dona, na Cisca

Gravat: - *Sèrie Gravats* -

Quadres: - *Abstracció inèdita* -

Saleta final de l'exposició

Dibuix: - *Sèrie: Arrels humanes* - fan pensar un poc, no? ...Patiment ...Arrelament ...Fruit.

Dibuix: - *Sèrie: Abstracció lineal* - teniu ganes de fer dibuix lineal, a mà, contemplant-ho?

Quadre: - *Mà morta* - del temps del PAVIA mim.

Foto: - *Rueta 2005 - Ses Voltes de Palma*. Pere Pavia als 80 anys, darrer curs que ell dirigí l'Escola Municipal de Teatre, restes del vestuari de "*Som el siurell*" Expo. Sevilla 92.

Petites Escultures PAVIA

- *Sèrie: Blanca* - Pavia s'adaptava als materials, que era capaç de treballar, així passà d'esculpir la Pedra Viva, de jove, a treballar i llimar el Porexpan, de vell.

- *Sèrie: Relleus* - Superposició de planxes de fusta retallades, de diferents colors, i forma.

Comiat de Rondallaire

Esper que us hagi agradat el que hem après d'art i d'aquell temps, durant aquesta visita que hem fet plegats sobre Pere PAVIA, i que vulgueu investigar més. Pensau que la seva obra representa a les nostres Illes la història de contemporaneïtat artística, amb una sòlida aproximació a les *avantguardes artístiques* des de mitjan Segle XX, en un moment en què, com heu vist, això era difícil de fer. Per acabar, us convit a jugar a ser artistes, i a experimentar, amb les diferents facetes de l'expressió i la creativitat humana, com va fer ell. Per fer això, si voleu, us pot ajudar, tot navegant per internet, visitar el Museu digital KAIROI ART, o les diferents exposicions als Centres d'Art, que avui dia hi ha arreu: Exposició pòstuma "Corbes PAVIA" Can Garau Sencelles 2021. (Canal 4 - FIBWI TV)

